

УДК 342.2.1

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.19>

ДОТРИМАННЯ ПРЕКЛЮЗИВНИХ СТРОКІВ ПРОВЕДЕННЯ АНТИДЕМПІНГОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ: УЗГОДЖЕНІСТЬ ІЗ СТАНДАРТАМИ СОТ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Кілочек А.А.,

*здобувачка ступеня доктора філософії з права
кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: 0009-0005-0982-9805*

Кілочек А.А. Дотримання преклюзивних строків проведення антидемпінгових розслідувань в Україні: узгодженість із стандартами СОТ у період воєнного стану.

У статті здійснено дослідження актуальної правової проблематики, що стосується дотримання процедурних строків проведення антидемпінгових розслідувань в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану. Констатовано, що з початком повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України 24 лютого 2022 року відбулося перенесення уповноваженим органом - Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України строків проведення торговельних розслідувань на невизначений термін. Обґрунтовано, що така практика спричинила системне перевищення граничного вісімнадцятимісячного строку, встановленого Угодою про застосування статті VI ГАТТ 1994 та національним законодавством.

Проведено порівняльний аналіз адаптації функціонування Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України у період воєнного стану із практикою Антимонопольного комітету України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Встановлено, що належне нормативне регулювання забезпечує безперервність діяльності державних органів навіть у кризових умовах.

Особливу увагу в межах дослідження приділено критичному аналізу правової підстави перенесення строків проведення торговельних розслідувань із посиланням на подію, що неминуче має настати. Встановлено, що така практика призводить до необмеженої дискреції органу державної влади, не відповідає принципу правової визначеності та унеможливорює прогнозування тривалості процедур для зацікавлених сторін. У роботі детально проаналізовано міжнародні правові стандарти через призму практики Органу вирішення спорів Світової організації торгівлі (СОТ), зокрема на прикладі справ «Марокко - антидемпінгові заходи щодо певної гарячекатаної сталі з Туреччини» та «Пакистан – антидемпінгові заходи щодо двоосно орієнтованої поліпропіленової плівки з Об'єднаних Арабських Еміратів». Імперативність вісімнадцятимісячного строку завершення антидемпінгового розслідування, порушення якого не може бути виправдане форс-мажорними обставинами, додатково підтверджується правовими коментарями Європейського Союзу у відповідних справах Органу вирішення спорів СОТ, а також положеннями Регламенту (ЄС) No. 2016/1036, який встановлює 14 місяців для завершення антидемпінгових процедур.

Обґрунтовано, що перевищення граничного строку розслідувань не лише порушує міжнародні зобов'язання України, а й нівелює актуальність доказової бази через зміну ринкової кон'юнктури. Запропоновано комплекс заходів щодо припинення антидемпінгових розслідувань, що перевищили строк проведення визначений законодавством, запровадження дистанційного формату роботи Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі та повної цифровізації всіх етапів торговельних розслідувань з метою забезпечення їх прозорості, ефективності та дотримання встановлених строків.

Ключові слова: антидемпінгове розслідування, воєнний стан, Світова організація торгівлі, преклюзивні строки, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України, права визначеність.

Kilochek A.A. Compliance with preclusive periods for conducting anti-dumping investigations in Ukraine: consistency with WTO standards during the martial law period.

The article examines a pressing legal issue concerning compliance with procedural deadlines for anti-dumping investigations in Ukraine under the legal regime of martial law. It is established that,

following the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine on 24 February 2022, the competent authority – the Ministry of Economy, Environment, and Agriculture of Ukraine – suspended the deadlines for trade investigations for an indefinite period. This practice has led to a systematic exceeding of the maximum eighteen-month period for anti-dumping investigations, as established by the Agreement on the Implementation of Article VI of the GATT 1994 and national legislation.

A comparative analysis was conducted on the adaptation of the Ministry of Economy, Environment, and Agriculture of Ukraine during the martial law period, in comparison with the practices of the Antimonopoly Committee of Ukraine and the National Commission for Securities and Stock Market. It was determined that proper regulatory frameworks ensure the continuity of state institutions even under crisis conditions.

Particular attention in the article is given to the critical research of the legal basis for extending investigation deadlines based on the occurrence of a future event. It is established that this practice results in virtually unlimited discretion of the state authority, undermines the principle of legal certainty, and prevents stakeholders from predicting the duration of procedures. International legal standards were examined through the practice of the WTO Dispute Settlement Body, notably in the cases *Morocco – Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel from Turkey and Pakistan* and *Anti-Dumping Measures on Biaxially Oriented Polypropylene Film from the United Arab Emirates*.

The imperative nature of the eighteen-month period for completing anti-dumping investigations, which cannot be excused even under force majeure circumstances, is further confirmed by the European Union's legal comments on the relevant WTO cases, as well as by the provisions of Regulation (EU) No. 2016/1036, which sets a fourteen-month limit for completing anti-dumping procedures.

It is substantiated that exceeding the maximum investigation period not only violates Ukraine's international obligations but also undermines the evidentiary value due to changes in market conditions. A set of measures is proposed to terminate anti-dumping investigations that have exceeded the statutory deadlines, implement a remote working format for the Interagency Commission on International Trade, and fully digitalize all stages of trade investigations to ensure transparency, efficiency, and compliance with established deadlines.

Key words: anti-dumping investigation, period under martial-law conditions, World Trade Organization, preclusive deadlines, Interagency Commission on International Trade, Ministry of Economy, Environment, and Agriculture of Ukraine, legal certainty.

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України та запровадження воєнного стану зумовили необхідність функціонування державних органів в умовах надзвичайного режиму. Особливо вразливою до таких умов виявилася сфера торговельного захисту, зокрема проведення антидемпінгових розслідувань, що характеризується чітко визначеними процесуальними строками.

Призупинення антидемпінгових розслідувань, розпочатих до 24 лютого 2022 року, призвело до перевищення 18-місячного граничного строку їх проведення, встановленого статтею 5.10 Угоди про застосування статті VI ГАТТ 1994 та частиною десятою статті 13 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту». За відсутності чіткого нормативного регулювання особливостей перебігу таких строків в умовах воєнного стану виникає правова невизначеність в частині визнання прийнятих рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі незаконними, а також послаблення рівню захисту національних товаровиробників.

Метою дослідження є здійснення аналізу стану проведення антидемпінгових розслідувань уповноваженим органом в умовах правового режиму воєнного стану в Україні та наукове обґрунтування заходів щодо усунення правової невизначеності та забезпечення дотримання преклюзивних строків проведення розслідувань відповідно до міжнародних зобов'язань України.

Стан опрацювання проблематики у правничій науці є недостатнім, оскільки правовий режим воєнного стану на всій території України запроваджено вперше. Відповідно, колізія щодо обчислення преклюзивних строків торговельних розслідувань та їх узгодженості із зобов'язаннями перед Світовою організацією торгівлі, що виникла після 24 лютого 2022 року, раніше не могла бути об'єктом дослідження. Через відсутність аналогічних правових обставин у минулому, питання системного перевищення 18-місячного терміну розслідувань у період дії воєнного стану наразі залишається недослідженим юридичною спільнотою.

Виклад основного матеріалу. Запровадження воєнного стану в Україні актуалізувало необхідність адаптації механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності до умов тривалих форс-мажорних обставин. У цьому контексті антидемпінговий захист набуває особливого значення як інструмент забезпечення добросовісної конкуренції та захисту національного товаровиробника. Водночас антидемпінгові розслідування як квазіюрисдикційний процес із чітко визначеними процедурними строками є чутливими до трансформацій у системі публічного управління, що зумовлює потребу їх правового аналізу.

З метою з'ясування правової природи демпінгу та процедур реагування на нього доцільно звернутися до положень міжнародного права. Так, згідно з пунктом 2.1 статті 2 та пунктом 5.1 статті 5 Угоди про застосування статті VI ГАТТ 1994 (далі – Антидемпінгова Угода) «товар уважається таким, що є предметом демпінгу, тобто таким, що вводить у торгівлю іншої країни за ціною, нижчою за його нормальну вартість, якщо експортна ціна товару, що експортується з однієї країни до іншої, є меншою, ніж порівнянна ціна, яка встановлюється у звичайному ході торгівлі на подібний товар, призначений для споживання в країні-експортері. Розслідування для визначення існування, ступеня та впливу будь-якого очікуваного демпінгу розпочинається за письмовою заявою, зробленою вітчизняною промисловістю або від її імені». [1]

Зазначені положення імплементовані в національне законодавство України, зокрема в законах України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» (далі – Закон про демпінг). Відповідно до цих актів, повноваження у сфері антидемпінгових розслідувань розподілені між Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України (далі – Мінекономіки), що забезпечує проведення торговельного розслідування та Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі (далі – Комісія), що приймає рішення про порушення розслідування та прийняття рішень про застосування відповідних заходів.

Однак із запровадженням воєнного стану в Україні відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [2] звичний порядок здійснення антидемпінгових процедур зазнав суттєвих змін, насамперед у частині дотримання процесуальних строків. Зокрема, 16 березня 2022 року на офіційному вебсайті Мінекономіки було оприлюднено повідомлення, що «усі строки процедурних етапів проведення антидемпінгових розслідувань і переглядів заходів, застосованих за результатами таких розслідувань, а також розгляду поданих скарг/заяв про порушення торговельних розслідувань/переглядів переносяться. Про поновлення таких строків Мінекономіки повідомить додатково». [3] Правовою підставою Мінекономіки було визначено частину третю статті 6 Закону про демпінг, згідно з якою «строк може визначатися також посиланням на подію, яка повинна неминуче статися». [4]

На нашу думку, застосування цієї норми у зазначений спосіб є юридично дискусійним. Фактично, посилання на подію без чіткої часової фіксації (наприклад, «додаткове повідомлення» органу державної влади) нівелює преклюзивний характер процесуальних строків, встановлених Антидемпінговою угодою, і створює ситуацію безстрокової дискреції органу влади, що суперечить принципу правової визначеності.

Така правова невизначеність унеможливує прогнозування тривалості розслідування, фактично трансформуючи імперативні строки у рекомендаційні та створюючи ризики зловживання дискрецією, а також порушення міжнародно-правових зобов'язань України щодо дотримання 18-місячного строку проведення антидемпінгових розслідувань.

Для об'єктивної оцінки правомірності обраного Мінекономіки підходу доцільно провести релевантне зіставлення з практикою інших регуляторів України в умовах воєнного стану. Зокрема, Антимонопольний комітет України із початком дії воєнного стану запровадив регламентацію своєї діяльності розпорядженням від 07.03.2022 № 5-рп «Про деякі питання організації діяльності Антимонопольного комітету України в умовах воєнного стану» [5], яким було встановлено зупинку розгляду заяв та справ у різних сферах до припинення або скасування воєнного стану. Водночас розпорядженням визначено умови поновлення процедур, що забезпечує передбачуваність і прозорість адміністративного процесу навіть у кризових умовах.

Аналогічно, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку рішенням від 19.04.2022 № 310 «Щодо особливостей приймання документів до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку в умовах воєнного стану» [6] забезпечила адаптивність документообігу через легітимізацію електронних процедур із використанням кваліфікованого електронного підпису, що стало запобіжником від колапсу адміністративних процедур у сфері ринків капіталу.

Наведені приклади свідчать, що за умов належної регуляторної політики державні органи здатні забезпечити безперервність та передбачуваність владних процедур навіть у форс-мажорних обставинах. Натомість відсутність механізму дій у сфері антидемпінгового захисту призвела до порушення строків, що ставить під сумнів дотримання балансу інтересів держави та національних товаровиробників.

Варто визнати, що Мінекономіки як уповноважений орган має право на дискреційні повноваження щодо визначення часових рамок антидемпінгових процедур. При цьому, відповідно до Рекомендації Ради Європи Комітету Міністрів № R (80) 2 щодо здійснення адміністративними органами дискреційних повноважень (прийнята 11 березня 1980 року на 316-му засіданні Заступників Міністрів) «дискреційні повноваження означають повноваження, які залишають адміністративному органу певний ступінь свободи щодо прийняття рішення, дозволяючи йому обирати з-поміж кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає більш відповідним. При впровадженні цих принципів повинні бути враховані вимоги для належного та ефективного управління, інтереси третіх осіб та основні суспільні інтереси» [с 2, 7]. Тобто, орган має свободу у визначенні строків, але при цьому зобов'язаний враховувати належне управління та баланс інтересів третіх осіб і суспільства в цілому.

Одночасно, фундаментальним обмежувачем виступає частина друга статті 19 Конституції України, згідно з якою «органи влади повинні діяти лише на підставі та в межах повноважень, передбачених законом» [8], що означає реалізація дискреційних повноважень повинна збалансовувати публічні інтереси держави та інтереси національних товаровиробників, не виходячи за межі визначених законом строків та процедур.

У контексті антидемпінгових процедур варто зазначити, що тривала відсутність прозорого механізму та чітких часових меж перенесення розслідувань свідчить про порушення «принципу еквівалентності обміну та неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів» [9] закріпленого статтею 2 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

На практиці, вітчизняні підприємства зіштовхнулися із ситуацією, коли граничні строки антидемпінгових розслідувань, розпочатих до повномасштабного вторгнення, давно минули, проте остаточні рішення або не прийняті, або затягуються Комісією ще на кілька років. Слід зауважити, що використання доказової бази, наприклад, за період 2020–2021 років, яка не враховує докорінні зміни витрат, логістики та ринкової кон'юнктури під час війни, робить висновки економічно нерелевантними та ставить під сумнів дотримання принципів об'єктивності і повноти розслідування. При цьому, зазначені порушення з боку Комісії зменшують зацікавленість національних товаровиробників у ініціюванні нових проваджень, оскільки цей інструмент захисту виявляється неефективним і довготривалим.

Слід наголосити, що вирішальним обмеженням для легітимізації практики безстрокового призупинення розслідувань є міжнародно-правові зобов'язання України. Відповідно до пункту 5.10 статті 5 Антидемпінгової Угоди «розслідування, за винятком особливих обставин, завершуються в межах 1 року й у жодному разі не пізніше 18 місяців після їхнього початку» [1].

Водночас відповідно до абзацу другої частини десятої статті 13 Закону про демпінг «строк антидемпінгового розслідування може бути продовжений за рішенням Комісії, але не може бути більшим ніж 18 місяців» [4]. Отже, національне законодавство встановлює чіткий граничний строк, який не допускає широку дискрецію, навіть положення Антидемпінгової угоди передбачають можливість врахування «особливих обставин», відповідно, будь-яке рішення, ухвалене уповноваженим органом поза межами цього преклюзивного строку, створює підстави для його оскарження як в національному суді, так і у рамках системи вирішення спорів СОТ.

Особливої ваги у розрізі досліджуваної проблематики набуває практика Органу вирішення спорів СОТ, яка формує імперативні стандарти тлумачення процесуальних норм Антидемпінгової угоди. Зокрема, у справі WT/DS513/R (Morocco - Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel from Turkey) було констатовано, що «відповідно до статті 5.10, органи, що проводять розслідування, повинні завершити антидемпінгове розслідування протягом 12 місяців, і в будь-якому разі не пізніше ніж через 18 місяців. Орган, що проводить розслідування, повинен завершити розслідування та прийняти рішення щодо наявності умов для запровадження антидемпінгового заходу у межах цих строків». [с.20, 10]

Також підтвердженням імперативності норми щодо дотримання строків є коментар Європейського Союзу до статті 5.10 Антидемпінгової угоди, що викладена у вищенаведеній справі «антидемпінгові

розслідування з жодної причини не можуть тривати понад 18 місяців від їхнього початку». Це впливає з чіткого формулювання статті 5.10 та було підтверджено панелями у справах Mexico – Olive Oil та Ukraine – Definitive Safeguard Measures on Certain Passenger Cars. Перевищення 18-місячного строку завершення розслідування нівелює саме розслідування, оскільки це фундаментальне та всеохоплююче порушення, яке практично неможливо виправити без скасування заходу». [с. 59, 10]

Подальший розвиток цієї правової позиції простежується у справі WT/DS538/R (Pakistan – Anti-Dumping Measures on Biaxially Oriented Polypropylene Film from the United Arab Emirates) «розслідування, за винятком особливих обставин, повинні бути завершені протягом одного року і в жодному разі понад 18 місяців після їхнього початку». [с 97, 11] При цьому підкреслюється, що стаття 5.10 «зберігає передбачуваність для зацікавлених сторін у розслідуванні, гарантуючи, що після його ініціювання зацікавлені сторони не залишаються в невизначеності щодо результату розслідування більше одного року і в жодному разі понад 18 місяців». [с 97, 11]

Цікавим підходом є практика Європейського Союзу, який встановлює чіткі часові межі проведення антидемпінгових розслідувань, зокрема, щодо проваджень, відкритих відповідно до статті 5(9) Регламенту (ЄС) 2016/1036, «розслідування, за можливості, завершують протягом одного року. У будь-якому випадку такі розслідування в усіх випадках повинні бути завершені протягом 14 місяців із їх початку на основі висновків, отриманих відповідно до статті 8 стосовно підприємств або висновків, отриманих відповідно до статті 9 стосовно остаточних дій. Строки розслідування повинні, за можливості, особливо у випадку різноманітних і фрагментованих секторів, які переважно складаються з МСП, збігатися з фінансовим роком» [12]. Таке регулювання спрямоване на забезпечення передбачуваності, прозорості та захисту зацікавлених сторін у процесі.

Висновки. З огляду на міжнародно-правові зобов'язання України та положення національного законодавства, надмірне затягування процедур поза преклюзивну 18-місячну межу призводить до розриву каузального зв'язку між зібраними доказами та фактичним станом ринку. У таких умовах оцінка демпінгового імпорту та заподіяної ним шкоди перестає відповідати економічним реаліям на момент ухвалення рішення, що нівелює результати дослідження з точки зору об'єктивності, повноти та актуальності даних.

Системне ігнорування граничних строків проведення антидемпінгових розслідувань не лише суперечить зобов'язанням України в рамках Світової організації торгівлі, а й ставить під сумнів правомірність рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі. Регуляторні акти, прийняті на підставі застарілої інформації, що не відображає актуальний стан ринку, є вразливими до оскарження як у національних судах, так і на міжнародному рівні.

Рекомендації. Слід провести повний аудит усіх розпочатих торговельних розслідувань на предмет дотримання преклюзивних строків. У випадку виявлення фактів їх порушення необхідно припинити всі розпочаті розслідування, тривалість яких перевищила 18 місяців, без застосування відповідних антидемпінгових заходів. Водночас, у разі виявлення критичної шкоди національному товаровиробнику, доцільно ініціювати нові провадження на основі актуальних економічних показників, що відображатимуть реальний стан ринку в період воєнного стану. Такий підхід дозволить забезпечити об'єктивність висновків, актуальність доказової бази та повну відповідність процедур стандартам СОТ.

Також, необхідним кроком є законодавче закріплення особливостей функціонування Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі у дистанційному форматі та законодавчого врегулювання меж дискреції щодо зупинення процесуальних строків.

Важливим елементом модернізації проведення торговельних розслідувань є впровадження системи електронної подачі документів та онлайн-моніторингу перебігу таких розслідувань. Реалізація цих пропозицій дозволить уникнути суб'єктивного тлумачення норм як підстави для безстрокового затягування процедур, забезпечить транспарентність та ефективність захисних механізмів, а також мінімізує корупційні ризики у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Реалізація вищенаведених заходів дозволить покращити ефективність антидемпінгової практики України у відповідності до стандартів СОТ та ЄС, створивши стійкий механізм захисту національних товаровиробників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_010#Text.

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
3. Повідомлення про перенесення строків процедурних етапів проведення антидемпінгових та спеціальних розслідувань/переглядів та розгляду поданих скарг/заяв про порушення торговельних розслідувань/переглядів: Повідомлення Міністерства економіки України від 16.03.2022. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/6435a422-6277-49ab-bce5-27699f37c49b?lang=uk-UA>.
4. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.1998 № 330-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14#Text>.
5. Про деякі питання організації діяльності Антимонопольного комітету України в умовах воєнного стану: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 07.03.2022 № 5-рп. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN073633>.
6. Щодо особливостей приймання документів до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку в умовах воєнного стану: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.04.2022 № 310. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/rish_310.pdf.
7. Про здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень: Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R (80) 2 від 11.03.1980. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rada_yevropy_rekomendaciya_r_80_2_3.pdf.
8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
10. Morocco – Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel from Turkey: Panel Report WTO від 31.10.2018 (WT/DS513/R/Add.1). URL: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/DS/513RA1.pdf&Open=True>.
11. Pakistan – Anti-Dumping Measures on Biaxially Oriented Polypropylene Film from the United Arab Emirates: Panel Report WTO від 18.01.2021 (WT/DS538/R). URL: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/DS/538R.pdf&Open=True>.
12. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/1036 від 08.06.2016 про захист від демпінгового імпорту з країн, які не є членами Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a3_001-16#Text.

Дата першого надходження рукопису до видання: 01.04.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026

© Кілочек А.А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0